

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
"14" 02 2025-ci il

Fənn sillabusu:

İxtisas : 050711 "Zoomühəndislik"

Fakültə: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: "Heyvandarlıqda damazlıq işi" (fənn proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən «24» Avqust 2020-ci il tarixli F-383 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş Ali Təhsil Pilləsinin Dövlət Standartı və «22» sentyabr 2020-ci il tarixli ADAU-nun Elmi Şurası tərəfindən təsdiq edilmiş 050711 "Zoomühəndislik" protokol № EŞ-01/3.21 ixtisasının tədris planı əsasında tərtib olunmuşdur.)

Kodu:İPF-B17

Tədris ili: III (2024-2025)

Semestr: VI(yaz)

Tədris yükü: Cəmi 150 saat. Auditoriyadankənar 105 saat. Auditoriya saati-45 (30 saat müəhazirə, 15 saat laboratoriya)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit : 5

Auditoriya№:112

Saat:09:30

II:Müəllim haqqında məlumat:

II.Müəllim haqqında məlumat: Mirfəzil Abdullayev Qafar oğlu. Bayt.ü.f.d.

Məsləhət günləri və saati:V gün 13⁰⁰ - 15⁰⁰

E-mail ünvanı: m.fag0408@gmail.ru

Kafedra ünvanı:Lənkəran.ş. Fiziki küç, 170-a

III:Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Damazlıq heyvandarlıq haqqında18 dekabr 2007-ci il tarixli, № 516-III Azərbaycan respublikasının qanunu <https://e-qanun.az/framework/13861>
2. Damazlıq işi /Azərbaycanda heyvandarlıq assosiasiyası <https://heyvandarliq.az/en/read/damazliq-isi/>
3. Abdullayev Q.Q. "Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yetişdirilməsi. Dərslik. Gəncə 2016. 365s.
4. Abbasov S.A., Abbasov R.T., Mirzəyev.F.M. Heyvandarlıqda biotexnoloji üsulların tətbiqi. Dərs kitabı. Bakı,"Agah" nəşriyyatı, 2015. 306 səh.
5. S.A.Abbasov, M.Ə.Mehdiyev, A.E.Ruşanov, U.T.Turabov, G.K.Nəcəfova "Heyvandarlıq" Gəncə Poliqrafiya ASC. 2011.320 səh. (40 çap vərəqi).
6. Abbasov Suliddin., Nüsrev Demirulus., Ali Murat Tatar. Azərbaycan və Türkiyədə böyükbaş hayvancılığında melezleme və embriyo transferi. Dyarbakir-2015. 112 səh. Dərs kitabı.

IV.Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədrisi vacib deyil.

V.Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərdə tədris olunmasına zərurət yoxdur

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Baytarlıq elminin əsasını təşkil edən Körpə heyvanların xəstəliklərifənninin inkişafı, təxminən əsr yarımliq tarixə malikdir.Bu fənn, körpə heyvanların xəstəlikləri müxtəlif növ heyvanların orqanizmində normal fizioloji funksiyanın davam etdirilməsi, yüksək məhsulun əmələ gəlməsi üçün qida maddələri, vitamin və mineral duzlara olan tələbinin öyrənməsi ilə məşğuldur.

1.Körpə heyvanların xəstəlikləri, embrionun transplantasiyası,laborator diaqnoz üsulları, qanunauyğunluqları haqqında tələbələrə ətraflı,müasir səviyyədə bilik vermək.

2.Xəstəliklərin təsnifatı.Müalicə-profilaktiki tədbirlərin aparılması haqqında anlayış vermək.

3. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının daxili xəstəlikləri haqqında anlayış vermək.

VII.Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış dərslərinin ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir.Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində,50 balı isə imtahanda toplayır.Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir:20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal-tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür,cavabı dəqiq və hərtərəflidir,

-9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür,cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qusurlara yol verir.

-7 bal-tələbə keçilmiş materialı başa düşür,lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir.

-6 bal-tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var,mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal-tələbənin cavabı qismən doğrudur,lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.

-3 bal-tələbənin mövzudan xəbəri var,lakin fikrini əsaslandırma bilmir.

-1-2 bal-tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal-suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında).

91-100 bal-əla (A)

81-90 bal-çox yaxşı(B)

71-80 bal-yaxşı(C)

61-70 bal-kafi(D)

51-60 bal-qənaətbəxş(E)

51-baldan aşağı qeyri-kafi(F)

IX.Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X.Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat. Cəmi: 45 saat

Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu		Müh.	Tarix
1	2	3	4
1	Mövzu 1. Damazlıq işinin inkişaf tarixi Plan: 1. Heyvandarlıqda damazlıq işi anlayışı 2. Damazlıq işinin inkişaf tarixi 3. Azərbaycanda damazlıq işinin müxtəlif dövrlərdə vəziyyəti və inkişaf mərhələləri 4. Heyvandarlıqda damazlıq işinin inkişafında xarici və Azərbaycan alimlərinin rolu Mənbə(1;2;3)	2	
2	Mövzu 2. Azərbaycanda Damazlıq heyvandarlıq haqqında qanunvericilik bazası Plan: 1.Damazlıq heyvandarlıq haqqında 18 Dekabr 2007-ci il tarixli, №516-III q Azərbaycan respublikasının qanunu 2.Qanunla tanışlıq,Qanunun fəsil və maddələrinin öyrənilməsi 3.Heyvandarlıq vəzifələri.Damazlıq işinin əsas anlayışları(damazlıq dəyəri,damazlıq işi bonitirə) 4.Damazlıq işinin dövlət orqanları tərəfindən tənzimlənməsi və idarə edilməsi 5.Heyvandarlıq təşkilatlarının növlərinin müəyyənləşdirilməsi qaydaları. Mənbə(1;2;3)	2	
3	Mövzu 3. Heyvandarlıqda damazlıq və zootexnik uçot Plan: 1. Heyvanın damazlıq kartında olan məlumatlar 2. Damazlıq kartlarının doldurulması qaydaları 3. Zootexniki uçotunun ilkin sənədləri Mənbə(1;2;3)	2	
4	Mövzu 4. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Plan: 1. Damazlıq dəyəri haqqında məlumat mənbələri 2. Heyvanların ümumi və spəsfik(fərdi)damazlıq dəyəri 3. Heyvanların damazlıq dəyərinin öz məhsuldarlığına görə qiymətləndirilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
5	Mövzu 5. Damazlıq işinin təşkili Plan: 1. Seleksiya-damazlıq proqramları 2. Damazlıq heyvanların yetişdirilməsi və bonitirəsinin təşkili 3. Çoxalma üçün damazlıq heyvanın istifadəsi 4. Reproduksiya məqsədilə damazlıq törədici heyvanların toxumlarından istifadə Mənbə(1;2;3)	2	

6	Mövzu 6. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yetişdirilməsinin genetik əsasları Plan: 1. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin genetikası 2. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin dəyişkənliyi 3. Xüsusiyyətlərin irsiyyəti 4. Təkrarlanma əmsali Mənbə(1;2;3)	2	
7	Mövzu 7. Damazlıq heyvanların seçilməsinin nəzəri əsasları Plan: 1. Təbii və süni seçmə 2. Seçmənin əlamətləri və göstəriciləri 3. Fenotipe görə seçmə və qiymətləndirmə Mənbə(1;2;3)	2	
8	Mövzu 8. Damazlıq heyvanların taylaşdırılmasının nəzəri əsasları Plan: 1. Taylaşdırma haqqında anlayış 2. Heyvandarlıqda taylaşdırmanın prinsipləri 3. Damazlıq taylaşdırmanın əsasları,metodları Mənbə(1;2;3)	2	
9	Mövzu 9. Damazlıq k/t heyvanlarının yetişdirilməsi üsulları Plan: 1. Damazlıq heyvanlarının yetişdirilməsi üsulları və təsnifatı 2. Təmizlikdə yetişdirmə və selleksiya işində əhəmiyyəti 3. İnbriding (qohum olan) və anti hibriding(qohum olmayan) heyvanların yetişdirilməsində onların rolu və istifadəsi	2	
10	Mövzu 10. Damazlıq k/t heyvanlarının bonitirəsi Plan: 1. Bütün k/t heyvanların bonitirəsi və sürüdə siniflərə və qruplara təhkim edilməsi 2. Bonitirənin təşkili və heyvanların qiymətləndirilməsində nəzərə alınan əlamətlər 3. Heyvanların cins mənsubiyyətinin təyin edilməsi	2	
11	Mövzu 11. Damazlıq k/t heyvanlarının çoxalmasına nəzarət Plan: 1. Heyvandarlıq istehsalının səmərəliliyyəinə təsir edən amil kimi çoxalmanın əhəmiyyəti 2. Dişilərin reproduktiv qabiliyyətinin göstəricilərinə görə qiymətləndirilməsi 3. K/t heyvanlarının reproduktiv qabiliyyətlərini artırmaq üçün müasir metodlar	2	
12	Mövzu 12. Damazlıq heyvandarlıq təsərrüfatlarının növləri,fəaliyyət prinsipləri, vəzifələri və hüquqları Plan: 1. Damazlıq zavodları 2. Damazlıq reproduktorlar və fermalar 3. K/t heyvanlarının süni mayalandırılması	2	

13	Mövzu 13. Damazlıq törədicilərin qiymətləndirilməsi və səmərəli istifadəsi Plan: 1. Törədicilərin öz məhsuldarlığına verdiyi nəsil keyfiyyətinə görə qiymətləndirmə metodları 2. Verdiyi nəslin keyfiyyətinə görə qiymətləndirilmənin dəyəri 3. Yaxşılaşdırıcı, neytral və pisləşdirici törədicilərin aşkar edilməsi	2	
14	Mövzu 14. Yeni cinslərin, xətlərin, ailələrin, növlərin və qrupların yaradılması Plan: 1. Cins haqqında anlayış 2. Cinsin strukturu və təsnifatı 3. Cins yaratmanın əsasları 4. Xətlərin və ailələrin yaradılması üçün valideynlərin seçilməsi	2	
15	Mövzu 15. Azərbaycanın yerli k/t heyvan cinslərinin genofondunun qorunması Plan: 1. Azərbaycan Respublikasında yetişdirilən Qarabağ və Dilbaz at cinsləri, Azərbaycan qonuru və qırmızı qazax qaramal cinsləri 2. Azərbaycan camışı, Azərbaycan zebusu, Qarabağ, Qaradolaq, Qala, Azərbaycan dağ merinosu, balbas və bozax qoyun cinsləri	2	
Cəmi:		30 s.	

	Laboratoriya	Saat	Tarix
1.	Mövzu 1: Damazlıq heyvandarlıq haqqında Azərbaycan Respublikası qanunun əsas müddəaları Mənbə(1;2;3)	2	
2.	Mövzu 2: Damazlıq uqotunun əsas formaları və sənədlərin tərtibatı, doldurulma qaydaları Mənbə(1;2;3)	2	
3.	Mövzu 3: Törədici buğaların damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
4.	Mövzu 4: İnek və düyələrin damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
5.	Mövzu 5: Camış və zebuların damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
6.	Mövzu 6: Qoyun və keçilərin damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
7.	Mövzu 7: Atların damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	2	
8.	Mövzu 8: K/t quşlarının damazlıq dəyərinin müəyyən edilməsi Mənbə(1;2;3)	1	
Cəmi:		15 s.	

XI. Fənn üzrə tələblər: Damazlıq işinin əsasları, ümumdövlət səviyyəsində aparılan damazlıq işləri; kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının damazlıq keyfiyyəti, məhsuldarlıq və seleksiya-genetik parametrlərinin yüksəldilməsində damazlıq işinin

əhəmiyyəti; yetişdirmə üsulları, onların mahiyyəti və əhəmiyyəti; cütləşmənin bioloji mahiyyəti və təsərrüfat əhəmiyyəti; sənaye və dəyişdirici cütləşmə; xətt və ailə; hibridləşdirmə, seçmə və taylaşdırma; istehsalat zootexniki və damazlıq işinin uçotu; törədicilərin və ana heyvanların istifadəyə yararlılıq müddəti; seleksiya damazlıq işlərinin riyazi əsasları.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri

FTN 1. Azərbaycanda yetişdirilən bütün növ zavod cinsləri, baş sayı, məhsuldarlıq istiqamətləri, onlarla damazlıq iş planının tərtibinin əsas prinsiplərini bilmək və tətbiq etmək.

FTN 2. Damazlıq işinin əsasları, ümumdövlət səviyyəsində aparılan damazlıq işləri; kənd təsərrüfatı heyvanların və quşların damazlıq keyfiyyəti bilmək.

FTN 3. Damazlıq işinin dəyəri. Heyvanların standartlaşdırılması. Damazlıq heyvanların bonitirəsi, rayonlaşdırması, nömrələnməsi, damğalanması, qaydalarına riayət etmək. ləqəblərin verilməsi

FTN 4. Məhsuldarlıq və seleksiya-genetik parametrlərinin yüksəldilməsində sənaye və dəyişdirici çarpazlaşdırmanı tətbiq edilmək.

FTN 5. Damazlıq işinin əhəmiyyəti; yetişdirmə üsulları, onların mahiyyəti və əhəmiyyəti; cütləşmənin bioloji mahiyyəti və təsərrüfat əhəmiyyətini bilmək.

FTN 6. Damazlıq işinin uçotu; törədicilərin və ana heyvanların istifadəyə yararlılıq müddəti; seleksiya damazlıq işlərinin riyazi əsaslarını düzgün hesaba almaq

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. Kollektivium sualları:

I Kollektivium sualları

1. Heyvandarlıqda damazlıq işi anlayışı
2. Damazlıq işinin inkişaf tarixi
3. Azərbaycanda damazlıq işinin müxtəlif dövrlərdə vəziyyəti və inkişaf mərhələləri
4. Heyvandarlıqda damazlıq işinin inkişafında xarici və Azərbaycan alimlərinin rolu
5. Qanunla tanışlıq, Qanunun fəsil və maddələrinin öyrənilməsi
6. Damazlıq işinin dövlət orqanları tərəfindən tənzimlənməsi və idarə edilməsi
7. Heyvandarlıq təşkilatlarının növlərinin müəyyənləşdirilməsi qaydaları.
8. Heyvanın damazlıq kartında olan məlumatlar
9. Damazlıq kartlarının doldurulması qaydaları
10. Zootexniki uçotunun ilkin sənədləri

II. Kollektivium sualları

1. Damazlıq dəyəri haqqında məlumat mənbələri
2. Heyvanların ümumi və spesifik(fərdi)damazlıq dəyəri
3. Heyvanların damazlıq dəyərinin öz məhsuldarlığına görə qiymətləndirilməsi
4. Seleksiya-damazlıq proqramları
5. Damazlıq heyvanların yetişdirilməsi və bonitirəsinin təşkili
6. Çoxalma üçün damazlıq heyvanın istifadəsi
7. Reproduksiya məqsədilə damazlıq törədici heyvanların toxumlarından istifadə
8. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin genetikası
9. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin dəyişkənliyi
10. Xüsusiyyətlərin irsiyyəti

XV. İmtahan sualları:

1. Heyvandarlıqda damazlıq işi anlayışı
2. Damazlıq işinin inkişaf tarixi
3. Azərbaycanda damazlıq işinin müxtəlif dövrlərdə vəziyyəti və inkişaf mərhələləri
4. Heyvandarlıqda damazlıq işinin inkişafında xarici və Azərbaycan alimlərinin rolu
5. Qanunla tanışlıq, Qanunun fəsil və maddələrinin öyrənilməsi
6. Damazlıq işinin dövlət orqanları tərəfindən tənzimlənməsi və idarə edilməsi
7. Heyvandarlıq təşkilatlarının növlərinin müəyyənləşdirilməsi qaydaları.
8. Heyvanın damazlıq kartında olan məlumatlar
9. Damazlıq kartlarının doldurulması qaydaları
10. Zootexniki uçotunun ilkin sənədləri
11. Damazlıq dəyəri haqqında məlumat mənbələri
12. Heyvanların ümumi və spəsifik (fərdi) damazlıq dəyəri
13. Heyvanların damazlıq dəyərinin öz məhsuldarlığına görə qiymətləndirilməsi
14. Seleksiya-damazlıq proqramları
15. Damazlıq heyvanların yetişdirilməsi və bonitirəsinin təşkili
16. Çoxalma üçün damazlıq heyvanın istifadəsi
17. Reproduksiya məqsədilə damazlıq törədici heyvanların toxumlarından istifadə
18. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin genetikası
19. Kəmiyyət xüsusiyyətlərinin dəyişkənliyi
20. Xüsusiyyətlərin irsiyyəti
21. Təkrarlanma əmsali
22. Təbii və süni seçmə
23. Seçmənin əlamətləri və göstəriciləri
24. Fenotipə görə seçmə və qiymətləndirmə
25. Taylaşdırma haqqında anlayış
26. Heyvandarlıqda taylaşdırmanın prinsipləri
27. Damazlıq taylaşdırmanın əsasları, metodları
28. Damazlıq heyvanlarının yetişdirilməsi üsulları və təsnifatı
29. Təmizlikdə yetişdirmə və seleksiya işində əhəmiyyəti
30. Bütün k/t heyvanların bonitirəsi və sürüdə siniflərə və qruplara təhkim edilməsi
31. Bonitirənin təşkili və heyvanların qiymətləndirilməsində nəzərə alınan əlamətlər
32. Heyvanların cins mənsubiyyətinin təyin edilməsi
33. Heyvandarlıq istehsalının səmərəliliyinə təsir edən amil kimi çoxalmanın əhəmiyyəti
34. Dişilərin reproduktiv qabiliyyətinin göstəricilərinə görə qiymətləndirilməsi
35. K/t heyvanlarının reproduktiv qabiliyyətlərini artırmaq üçün müasir metodlar
36. Damazlıq zavodları
37. Damazlıq reproduktorlar və fermalar
38. K/t heyvanlarının süni mayalandırılması
39. Törədicilərin öz məhsuldarlığına verdiyi nəsil keyfiyyətinə görə qiymətləndirmə metodları
40. Verdiyi nəslin keyfiyyətinə görə qiymətləndirilmənin dəyəri
41. Yaxşılaşdırıcı, neytral və pisləşdirici törədicilərin aşkar edilməsi
42. Cins haqqında anlayış
43. Cinsin strukturu və təsnifatı
44. Cins yaratmanın əsasları
45. Xətlərin və ailələrin yaradılması üçün valideynlərin seçilməsi

"Heyvandarlıqda damazlıq işi" fənninin sillabusu 050711 "Zoomühəndislik" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri" kafedrasında müzakirə edilərək (14 fevral 2025-ci il 12 sayılı protokol) təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi: dos.M.Q.Abdullayev

Kafedra müdiri: dos. R.M.Bilalov